

Posudek DP Evy Lehne *Jazykový rozbor Cestopisu Bedřicha z Donína*

DP Evy Lehne zkoumající především po jazykové stránce nepříliš známý cestopis z raně novověkého období slibuje být jistě zajímavým tématem. Jeho atraktivita je dána mj. tím, že diplomantka – pokud jsem z textu práce dobře vyrozuměl – byla po Josefu Jungmannovi a Antonínu Grundovi, který cestopis zkoumal na sklonku 30. let minulého století, teprve třetím badatelem, který měl rukopis k dispozici, a prvním, který se pokusil o jeho všestranný jazykový rozbor. To je nesporně velká výzva, se kterou se ovšem autorka nedokázala zcela adekvátně vypořádat. Kvalitu práce snižují především stylistické neobratnosti, formulační nepřesnosti a v lingvistických pasážích (nejvíce v morfologii) i dílčí koncepční a věcné chyby.

Celkové koncepci práce lze sotva co vytknout. Má obvyklý půdorys podobně koncipovaných prací, jejichž cílem je jazykový rozbor literární památky. V úvodních nelingvistických kapitolách autorka seznamuje s historií rukopisu a bádání o něm, věnuje se vývoji cestopisného žánru, osobě autora i fyzickému popisu rukopisu. Jazykový rozbor začíná obširnou a důkladně zpracovanou kapitolou o grafice a pravopisu. Zde se mi zdají v rozporu formulace na s. 35, kde autorka uvádí, že tupé a ostré sykavky se důsledně rozlišují, a na s. 36, kde se píše, že „s, zdvojené ss a š se označují stejným způsobem pomocí grafiky γf “, což podle ní svědčí o „poměrně libovolném a nejednotném způsobu zápisu“. Fonologický vývoj je v době vzniku památky již víceméně ukončen, takže zkoumání hláskosloví se může týkat jen několika málo jevů. Opět tu nacházím rozpory formulační. Na s. 58 se píše, že „častý (sic!) jevem je protetická hláska v“, o pár řádků níže, že „v rukopisu velmi silně převládá tendence psaní bez protetické hlásky“. Na s. 59 se píše o častém zachovávání pobočných slabik u substantiv a adjektiv typu *mučedlník*, resp. *nezhojitedlný*, což je zcela ve shodě s dobovým územ, nechápu ovšem, kde má být pobočná slabika ve slově *čeládka* (psáno *dcželadka*).

Nejvíce výhrad mám ke kapitole o tvarosloví, především tvarosloví substantiv. Autorka se v úvodu zmiňuje, že u maskulin je samostatnou kapitolou problematika nerozlišování životnosti a neživotnosti, k tomuto tématu se však později už ani slůvkem nevrátí. Přitom výklady o rozdílech mezi morfologií rukopisu a dnešním stavem řadí podle dnešních vzorů, tedy s opozicí *pán-hrad*, *muž-stroj*. U typu *pán* pak uvádí i příklady jako *ouřadové*, *větrové*, bez komentáře přechází zajímavý tvar N. sg. *pstruhy*, který ovšem řadí k typu *hrad*. K typu *hrad* autorka uvádí, že tvary v rukopise se liší od tvarů dnešní češtiny mj. v G. a L. sg., uváděné doklady ovšem nic takového nepotvrzují. Bylo by také užitečné oddělit rozdíly v koncokách dané hláskoslovným vývojem (*ův-ů* v G. pl.) a rozdíly vzniklé substitucí koncovky jiného deklinačního typu a porovnat jejich konkurenci. Obširnější komentář i pohled do dobových gramatik (který u některých jiných koncovek diplomantka uplatňuje) by si v tomto ohledu zasloužily např. tvary I. pl. m. a n. *křížemi*, *správce*, *místami*, *jablkami*. Tvary *z dýli* a *z šíři* řazené autorkou pod typ *kost* ve skutečnosti patří k typu *nůše*. Při takto obširném rozboru substantiv bychom očekávali i adekvátně podrobné zpracování sloves (přechody mezi třídami ap.), diplomantka se však omezuje jen na několik základních poznámek. U kondicionálového tvaru *abychme* je podivné tvrzení, že jej Rosa uvádí pro N pl. (?). Opět jsou problémem některé formulace. Např. o opisném pasívu píše autorka, že se ho užívalo nejen v préteritu a přítomnosti, ale i ve futuru (jako by tomu tak dnes nebylo), není však vůbec zmíněna jeho případná konkurence se zvrátným pasívem.

V části o slovní zásobě a slovtvorbě je drobný zajímavý poznatek o malé míře tvoření druhově přivlastňovacích adjektiv formantem *-í* opět poněkud znehodnocen některými nevhodnými příklady (*řeky rybné* nemůže být ani dnes *řeky rybí*). Při zmínce o velkém

množství sloves přejatých z němčiny je uveden jediný příklad *arystovati*, sloveso je přitom podle autorky tvořeno charakteristickou příponou *-írovati* (něm. *-ieren*). Poněkud nepřesvědčivě vyznívá tvrzení o častějším užívání demonstrativ, které by mohlo podle autorky svědčit pro to, že text byl diktován. V uváděných příkladech nejsou demonstrativa nadbytečná, naopak bez nich text nedává smysl. V závěrečné kapitole o syntaxi a stylu mě zarazilo tvrzení, že vševědoucí vypravěč užívá pro svá vypsání standardně 3. osobu plurálu.

Jak už jsem uvedl výše, v textu se vyskytuje řada stylistických neobratností a také větší než malé množství překlepů a pravopisných chyb (mj. důsledné psaní *Náměšťská mluvnice*), což místy vede až k nesrozumitelnosti (např. věta uvozující poslední odstavec na s. 28). Svědčí to zřejmě o chvatu a nepříliš kvalitní redakční práci autorky. Vyjádření jako „u slovesa *být* se vyskytuje celkem 34 výskytů“ (s. 54), „četnost výskytu...je nápadně častější“ (s. 75) či proniknutí nespisovného tvaru *bysme* do autorské řeči (s. 50) by jistě bylo při pečlivější korektuře textu odstraněno. Otázkou také je, zda v takto odborné práci stačí pouze u názvu kapitoly odkázat na použitou literaturu bez přesnějších citací.

Práce Evy Lehne tedy zcela nenaplnila možnosti, které téma nabízelo; i přes zmíněné nedostatky se však domnívám, že splňuje požadavky kladené na diplomové práce a doporučuji ji k obhajobě.

Hodnocení:

doc. PhDr. Jíří Rejžek, Ph.D.

23.5.2011